

ZISTERZIENSERLANDSCHAFTEN:

CISTERCIÁCKÉ KRAJINY:

Vyšší Brod – Zwettl – Žďár nad Sázavou

Vážení čtenáři a vážené čtenářky!

Katolíci po celém světě slaví dne 15. srpna Nanebevzetí Panny Marie – velkolepý svátek, který má pro cisterciáky odjakživa zvláštní význam. Cisterciáci od samého počátku prokazovali Panně Marii hlubokou úctu, zasvěcovali jí své kostely a zvolili ji za svou patronku.

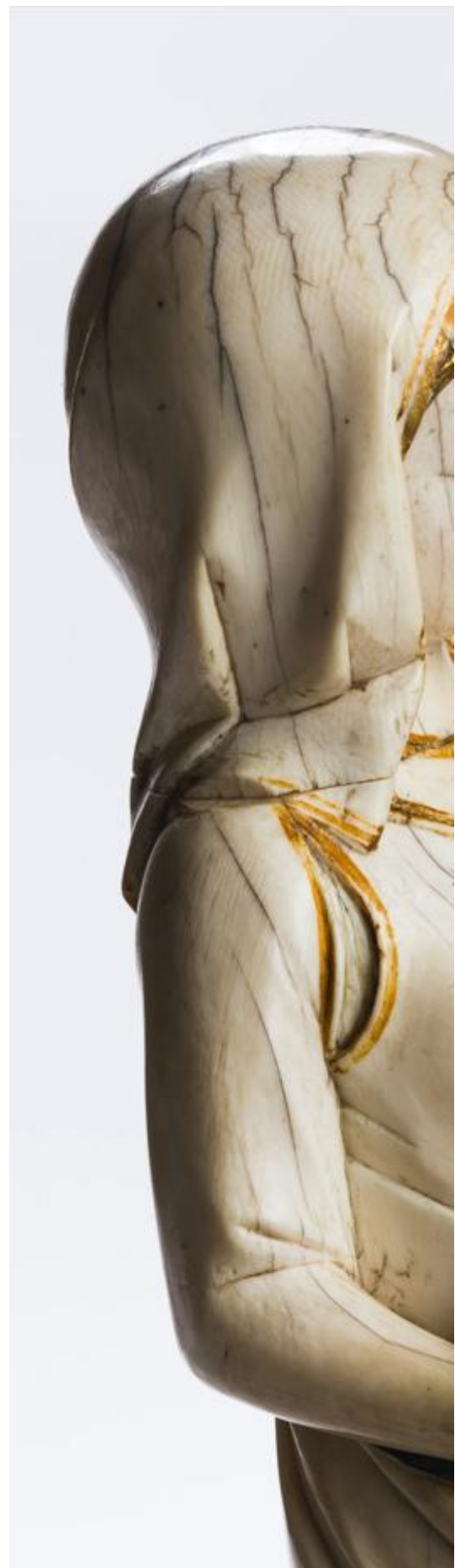
Dodnes tyto (často i bývalé) kláštery a jejich krajiny utvářejí tvář Evropy. Udělení pečete Evropského kulturního dědictví – EHL - oceňuje výjimečný význam cisterciáckých klášterních krajin a dále vypráví jejich příběh, který zdaleka ještě neskončil. Mnohé z takto oceněných cisterciáckých klášterů existují dodnes a pokračují v této dlouholeté tradici. Ale i ta místa, která již nejsou obývána mnichy, ctí cisterciácké dědictví.

Vydejte se s námi v tomto zpravodaji na cestu a poznejte cisterciácké klášterní krajiny o něco blíže. Dozvíte se více o rozmanitých vazbách, které se mezi těmito regiony utvářely již od středověku. Objevte, jak živá je dodnes historie, spiritualita, kultura a tradice tohoto evropského kulturního dědictví a jak partnerské regiony Vyšší Brod, Žďár nad Sázavou a Zwettl s kreativitou přenášejí toto společné dědictví do budoucnosti.

Tým Cisterscapes vám přeje příjemné čtení tohoto zpravodaje.

Abb.1: Madona ze slonoviny, Zwettl
Elfenbeinmadonna, Zwettl

Cover: Kostel sv. Mikuláše v Rožmberku nad Vltavou
St. Nikolauskirche von Rožmberk nad Vltavou
© Kateřina Kramolišová

Liebe Leserinnen und Leser!

Katholiken in aller Welt feiern am 15. August das Fest Mariä Himmelfahrt – ein Hochfest, das für die Zisterzienser von jeher eine besondere Bedeutung hat. Von Anfang an haben die Zisterzienser der Jungfrau Maria tiefe Verehrung entgegengebracht, ihr ihre Kirchen geweiht und sie zu ihrer Schutzpatronin gewählt.

Bis heute prägen die (einstigen) Klöster und ihre Landschaften Europa. Die Auszeichnung mit dem Europäischen Kulturerbe-Siegel würdigt die besondere Bedeutung der zisterziensischen Klosterlandschaften und erzählt ihre Geschichte weiter, die noch lange nicht zu Ende geschrieben ist. Viele der ausgezeichneten Zisterzienserklöster haben bis heute Bestand und tragen die gewachsenen Traditionen weiter. Aber auch jene Stätten, die nicht mehr von Mönchen bewohnt werden, halten das zisterziensische Erbe hoch.

Begeben Sie sich mit uns in diesem Newsletter auf die Reise, und lernen Sie die Klosterlandschaften der Zisterzienser ein wenig näher kennen. Erfahren Sie mehr über die vielfältigen Verbindungen, die seit dem Mittelalter zwischen den Regionen aufgebaut wurden. Entdecken Sie, wie lebendig Geschichte, Spiritualität, Kultur und Brauchtum dieses europäischen Kulturerbes bis heute sind und wie die Partnerregionen Vyšší Brod, Žďár nad Sázavou und Zwettl dieses gemeinsame Erbe mit Kreativität in die Zukunft führen.

Das Cisterscapes Team wünscht Ihnen viel Freude mit der Lektüre dieses Newsletters.

Nanebevzetí Panny Marie - Cisterciáci a jejich svátek

Každoročně 15. srpna se slaví církevní svátek jako „Velký den Panny Marie“. Za ním se skrývá tradice, kdy Panna Maria byla po své smrti „s tělem i duší“ vzata do nebe. Tomuto tajemství víry zasvětili cisterciáci své klášterní kostely po celé Evropě.

Plně v duchu středověku s jeho romantickou „láskou k matce“ se sv. Bernard z Clairvaux vyznačoval citovou mariánskou mystikou. Není tedy divu, že i cisterciáci, kteří šli v jeho stopách, vyhradili Matce Boží zvláštní místo ve své zbožnosti. Své klášterní kostely zasvěcovali svátku „Nanebevzetí Panny Marie“ nebo, jak se správněji uvádí v katolické terminologii, „Vstoupení Panny Marie do nebe“.

Staletá legenda

V evangeliích Nového zákona se samozřejmě nenacházejí žádné zmínky o Mariině smrti. Tuto mezeru zaplnily až pozdější legendy: údajně prý po Mariině smrti byla kolem hrobu cítit zázračná vůně a při otevření hrobu tři dny po smrti Matky Boží – stejně jako v případě vzkříšeného Ježíše – se zde již její tělo nenacházelo.

Vzestup Panny Marie do nebe byl jako dogma – tedy jako závazný náboženský princip – vyhlášen až v roce 1950 papežem Piem XII. Tím je vyjádřeno, že člověk je povolán ke spáse „tělem i duší“. Tento svátek tedy není jen svátkem na počest Panny Marie, ale také svátkem křesťanské naděje.

Abb.2: Vyobrazení Panny Marie na hlavním oltáři klášterního kostela ve Zwettlu
Mariendarstellung am Hochaltar der Stiftkirche von Zwettl

Maria Himmelfahrt - die Zisterzienser und ihr Fest

Am 15. August wird alljährlich der „Große Frauentag“ als kirchliches Fest begangen. Dahinter verbirgt sich die Tradition, dass die Gottesmutter Maria nach ihrem Tod „mit Leib und Seele“ in den Himmel aufgenommen wurde. Diesem Glaubensgeheimnis widmeten die Zisterzienser ihre Klosterkirchen in ganz Europa.

Ganz im Geiste des Mittelalters mit seiner schwärmerischen „Frauenminne“ zeichnete sich der hl. Bernhard von Clairvaux durch eine gefühlsvolle Marienmystik aus. So verwundert es nicht, dass in seiner Nachfolge auch die Zisterzienser der Gottesmutter einen besonderen Platz in ihrer Frömmigkeit einräumten. Ihre Klosterkirchen weihten sie dem Fest „Maria Himmelfahrt“, oder wie es in der katholischen Formulierung korrekter heißt: der „Aufnahme Mariens in den Himmel“.

Eine jahrhundertealte Legende

In den Evangelien des Neuen Testamentes finden sich freilich keine Hinweise zum Tod Marias. Erst spätere Legenden füllten diese Leerstelle: So soll nach dem Tod Marias wunderbarer Geruch am Grab wahrnehmbar gewesen sein, beim Öffnen der Grabstelle drei Tage nach dem Tod der Gottesmutter wäre – wie im Fall des auferstandenen Jesus – der Leichnam nicht mehr vorhanden gewesen. Als Dogma – als verpflichtender Glaubenssatz – wurde die Aufnahme Mariens in den Himmel erst 1950 von Papst Pius XII. verkündet. Damit soll zum Ausdruck gebracht werden, dass der Mensch „mit Leib und Seele“ zur Erlösung berufen ist. So ist dieses Fest nicht nur ein Fest zu Ehren Mariens, sondern auch ein Fest der christlichen Hoffnung.

Cisterciácké mariánské kostely

Bazilika Nanebevzetí Panny Marie a sv. Mikuláše byla od svého založení roku 1252 coby konventní kostel nedílnou součástí areálu cisterciáckého kláštera ve Žďáru nad Sázavou. O vznik kláštera se zasloužil Boček ze Zbraslavi. Ranou historii kláštera zachytil ve veršované Kronice žďárského domu mnich Jindřich Řezbář. Tato latinská kronika se řadí k vrcholným dílům českého středověkého písemnictví, přičemž duchovní kořeny kláštera sahají přes Pomuk a německý Ebrach až do francouzského Morimondu.

Během své historie čelil klášter mnoha těžkým zkouškám, mezi nimiž nechyběl vpád husitských vojsk či pustošení během třicetileté války. Zásadní obrat přinesl rok 1705, kdy do čela řeholní komunity stanul Václav Vejmluva. Pod jeho vedením nastalo mimořádné umělecké a architektonické vzepětí.

Odkaz barokního vrcholu připomínají varhanní empory v příčné lodi kostela, které navrhl geniální architekt Jan Blažej Santini-Aichel. Interiéru dominuje hlavní oltář Nanebevzetí Panny Marie s ústředním dvojobrazem od Michaela Leopolda Willmanna. Sochařská výzdoba vzešla z dílny tyrolského mistra Řehoře Thenyho, který vtiskl podobu i sochám sv. Benedikta nebo sv. Bernarda.

Významnou kapitolou v novodobých dějinách se stal rok 2009, kdy papež Benedikt XVI. povýšil kostel na baziliku minor. Dnes tato vzácná památka žije bohatým komunitním životem a slouží jako vyhledávané poutní místo.

Abb.3: Bazilika Nanebevzetí Panny Marie a sv. Mikuláše, Žďár nad Sázavou
Basilika Mariä Himmelfahrt und des Heiligen Nikolaus, Žďár nad Sázavou

Marienkirchen der Zisterzienser

Die Basilika Mariä Himmelfahrt und des Heiligen Nikolaus in Žďár nad Sázavou war seit ihrer Gründung als Klosterkirche ein fester Bestandteil des Areals des Zisterzienserklosters aus dem Jahr 1252. Die Gründung des Klosters ist Boček von Zbraslav zu verdanken, die frühe Geschichte des Klosters wurde vom Mönch Jindřich Řezbář in der in Versform verfassten „Chronik des Hauses Žďár“ festgehalten. Diese lateinische Chronik zählt zu den Meisterwerken der tschechischen mittelalterlichen Literatur, wobei die geistigen Wurzeln des Klosters über Pomuk und das deutsche Ebrach bis nach Morimond in Frankreich reichen.

Im Laufe seiner Geschichte musste das Kloster viele schwere Prüfungen bestehen, darunter den Einfall der hussitischen Truppen und die Verwüstungen während des Dreißigjährigen Krieges. Das Jahr 1705 brachte eine entscheidende Wende, als Václav Vejmluva die Leitung der Ordensgemeinschaft übernahm. Unter seiner Führung kam es zu einer außergewöhnlichen künstlerischen und architektonischen Blütezeit.

An die Blütezeit des Barocks erinnern die Orgelempore im Querschiff, die der geniale Architekt Jan Blažej Santini-Aichel entworfen hat. Das Innere wird vom Hauptaltar der Himmelfahrt der Jungfrau Maria mit einem zentralen Doppelbild von Michael Leopold Willmann dominiert. Die skulpturale Ausstattung stammt aus der Werkstatt des Tiroler Meisters Řehoř Theny, der auch die Statuen des heiligen Benedikt und des heiligen Bernhard gestaltete.

Das Jahr 2009 wurde zu einem bedeutenden Kapitel in der jüngeren Geschichte, als Papst Benedikt XVI. die Kirche zur Basilika minor erhob. Heute ist dieses wertvolle Denkmal Schauplatz eines regen Gemeindelebens und dient als beliebter Wallfahrtsort.

Mistrovská díla, kamkoli se podíváte

Kromě mariánských kostelů zaujmou v cisterciáckých klášterních areálech nesčetná velká i malá mistrovská díla svou originální architekturou, okouzujícími detaily a neobyčejnými příběhy. Mnohá z nich svědčí o mezinárodních vazbách mezi jednotlivými klášterními areály, stejně tak i na šlechtická sídla a centra umění a kultury.

Studniční kaple

Žďárský klášter byl založen na vodním prameni, a proto nesl historický název Fons Beatae Mariae Virginis neboli Pramen Blahoslavené Panny Marie. Součástí rajského dvora - vnitřního klášterního dvora obklopeného ambitem - bývala významná stavba lavatoria. Ta stávala naproti kostelu a ukrývala lavabo, tedy umyvadlo, kde si řeholníci před společným jídlem omývali ruce.

Lavatorium bylo vybudováno nad studnou, která byla vyhloubena před rokem 1263. Koncem 13. století nechal tehdejší opat nad tímto zdrojem vystavět desetibokou stavbu. Během barokních úprav pod vedením opata Vejmluvy se do její podoby pravděpodobně zapsal i architekt J.B.Santini-Aichel.

Harmonie ve vodě

Dnes je studna hluboká 12 metrů a její vodní hladinu rámuje deset hran mramorového ostění. Ve vodě se zrcadlí pětiboký úchyt pro kladku, kde měla v minulosti stát plastika Panny Marie. Na hladině se tak symbolicky zrcadlila hvězda.

Po zrušení kláštera upadl původní význam lavatoria v lidské paměti v zapomnění a stavbě se začalo říkat studniční kaple. Celý historický objekt byl po roce 2000 opraven a v následujícím roce jej slavnostně požehnal tehdejší brněnský biskup Vojtěch Cikrle, čímž se definitivně stal skutečnou kaplí Panny Marie Studniční.

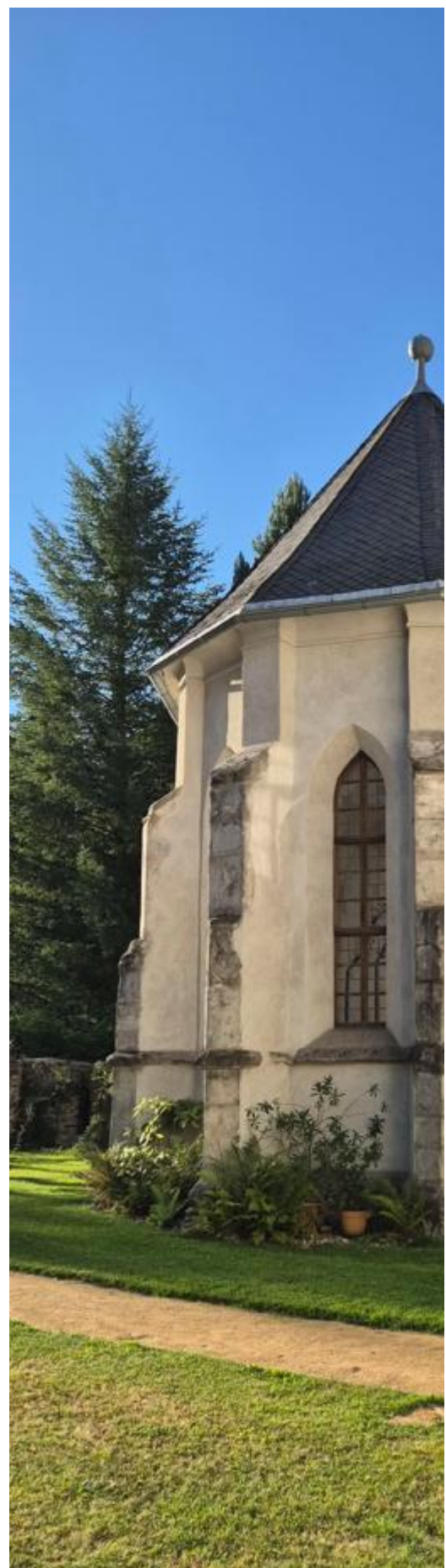

Abb.4: Studniční kaple / Brunnenkapelle, Žďár n. S.

Meisterwerke, wohin man schaut

Neben den Marienkirchen beeindrucken unzählige große und kleine Meisterwerke in den Zisterziensischen Klosterlandschaften durch eigenwillige Architektur, hinreißende Details und außergewöhnliche Geschichten. Viele von ihnen sind Zeugnis der internationalen Verbindungen zwischen den einzelnen Klosterstandorten sowie zu den Adelshöfen und Zentren für Kunst und Kultur.

Die Brunnenkapelle von Žďár nad Sázavou

Das Kloster in Žďár wurde an einer Wasserquelle gegründet und trug daher den historischen Namen „Fons Beatae Mariae Virginis“ („Quelle der seligen Jungfrau Maria“). Teil des Paradieshofs, des vom Kreuzgang umgebenen Klosterinnenhofs, war einst das bedeutende Lavatorium. Es befand sich gegenüber der Kirche und beherbergte das Lavabo (Waschbecken), in dem sich die Ordensbrüder vor dem gemeinsamen Mahl die Hände wuschen.

Das Lavatorium wurde über einem Brunnen errichtet, der bis zum Jahr 1263 vertieft worden war. Ende des 13. Jahrhunderts ließ der damalige Abt über dieser Quelle ein zehnteiliges Bauwerk errichten. Im Zuge der barocken Umgestaltungen unter der Leitung von Abt Vejmluva prägte wahrscheinlich Architekt Jan Blažej Santini-Aichel die Gestalt dieses Denkmals mit.

Harmonie im Wasser

Heute ist der Brunnen 12 Meter tief, und seine Wasseroberfläche wird von zehn Kanten der Marmorverkleidung eingerahmt. Im Wasser spiegelt sich die fünfeckige Halterung für die Seilrolle, an der früher eine Statue der Jungfrau Maria stand. So spiegelte sich symbolisch ein Stern auf der Wasseroberfläche wider.

Nach der Auflösung des Klosters geriet die ursprüngliche Bedeutung des Lavatoriums in Vergessenheit, und das Bauwerk wurde fortan als „Brunnenkapelle“ bezeichnet.

Zpátky ke kořenům

Kostel sv. Mikuláše v Rožmberku nad Vltavou je s vyšebrodským klášteřem spojen od roku 1279, kdy Jindřich z Rožmberka svěřil klášteru jeho správu. Rožmberské dědictví připomíná pětিলistä růže na patkách klenby. Pozdně gotický interiér zdobí hvězdíková a síťová klenba, dokončená roku 1583 za podpory vyšebrodského opata.

Po násilném zrušení kláštera komunistickým režimem v roce 1950 přešel kostel pod správu českobudějovické diecéze. Řeholní život ve Vyšším Brodě byl obnoven v roce 1990 a v roce 2025 se kostel vrátil do péče cisterciáků. Historické propojení připomíná také gotická socha sv. Mikuláše: originál zůstává v klášterní galerii, zatímco do kostela se vrátí její kopie vytvořená pomocí 3D tisku

Abb.5: Detailní pohled na fasádu kostela sv. Mikuláše
Detailansicht der Kirchenfassade der St.-Nikolaus-Kirche
Klášterní krajina / Klosterlandschaft Vyšší Brod

Das gesamte historische Gebäude wurde nach dem Jahr 2000 restauriert und im darauffolgenden Jahr vom damaligen Brünner Bischof Vojtěch Cikrle feierlich gesegnet, wodurch es endgültig zur eigentlichen Kapelle der Jungfrau Maria von Studniční wurde.

Zurück zu den Wurzeln

Die St.-Nikolaus-Kirche in Rožmberk nad Vltavou ist seit dem Jahr 1279 mit dem Kloster Vyšší Brod verbunden, als Heinrich von Rožmberk diesem die Verwaltung der Kirche anvertraute. An das Erbe der Familie Rožmberk erinnert eine fünfblättrige Rose auf einem Gewölbesockel. Das spätgotische Innere zieren Stern- und Netzgewölbe, die 1583 mit Unterstützung des Abtes von Vyšší Brod fertiggestellt wurden.

Nach der gewaltsamen Auflösung des Klosters durch das kommunistische Regime im Jahr 1950 ging die Kirche in die Verwaltung der Diözese České Budějovice über. Das Ordensleben in Vyšší Brod wurde 1990 wieder aufgenommen, 2025 kehrte die Kirche in die Obhut der Zisterzienser zurück. An diese historische Verbindung erinnert auch die gotische Statue des Heiligen Nikolaus: Das Original verbleibt in der Klostergalerie, während eine mittels 3D-Druck angefertigte Kopie in die Kirche zurückkehrt.

Odhalení středověkých tajemství

Kostel sv. Petra a Pavla ve Strýčicích patří k nejstarším památkám spojeným s vyšebrodským klášteřem. Roku 1292 daroval král Václav II. cisterciákům tuto vesnici i s kostelem. Při obnově v letech 2021–2023 se pod mladšími vrstvami omítek objevily vzácné nástěnné malby. V kněžišti byly odkryty výjevy utrpení apoštolů, postava archanděla a Kristus bolestný; v jižní lodi se dochovalo vyobrazení Posledního soudu.

Restaurátoři našli také vzácný dřevěný okenní rám ze 13. století. Na obnově kostela, který je dodnes v majetku vyšebrodského opatství, se podíleli místní obyvatelé i potomci původních německých rodin. Jejich společná péče vrátila této výjimečné památce nový život.

Abb.6: Kostel sv. Petra a Pavla ve Strýčicích
Kirche St. Peter und Paul in Stritschitz

Enthüllung mittelalterlicher Geheimnisse

Die Kirche St. Peter und Paul in Stritschitz gehört zu den ältesten Denkmälern, die mit dem Kloster Vyšší Brod in Verbindung stehen. Im Jahr 1292 schenkte König Wenzel II. den Zisterziensern das Dorf samt Kirche. Bei der Restaurierung in den Jahren 2021–2023 kamen unter den jüngeren Putzschichten seltene Wandmalereien zum Vorschein. Im Altarraum wurden Darstellungen des Leidens der Apostel, die Figur eines Erzengels und der leidende Christus freigelegt; im südlichen Seitenschiff ist eine Darstellung des Jüngsten Gerichts erhalten geblieben.

Die Restauratoren fanden zudem einen seltenen hölzernen Fensterrahmen aus dem 13. Jahrhundert. An der Restaurierung der Kirche, die bis heute im Besitz der Abtei Vyšší Brod ist, beteiligten sich sowohl Einheimische als auch Nachkommen der ursprünglichen deutschen Familien. Durch ihre gemeinsame Fürsorge wurde diesem außergewöhnlichen Denkmal neues Leben eingehaucht.

Abb.7: Nástěnné malby v kostele ve Strýčicích
Wandmalereien in der Kirche von Stritschitz

Mezinárodní Madona

Cisterciáci ve středověku mezi sebou aktivně komunikovali – zejména generální kapituly v Burgundsku, na nichž se scházeli zástupci všech klášterů, přispívaly k mezinárodnímu přenosu kultury. Důkazem této celoevropské sítě je „Madona ze slonoviny ze Zwettlu“.

Je těžké si dostatečně živě představit útrapy, které s sebou neslo cestování ve 13. století: avšak navzdory všem obtížím se představení cisterciáckých klášterů v pravidelných intervalech scházeli na „generální kapitule“ ve Francii, kolébce řádu, aby projednali záležitosti svého společného života. Z jedné z těchto cest přivezl do Waldviertelu opat Bohuslaus ze Zwettlu, který zemřel v roce 1258, malou slonovinovou Madonu „z horních částí Francie“ (jak se píše v „Bärenhaut“, zakladatelské knize kláštera Zwettl).

Poklad ze 13. Století

Tato malá soška provází osudy kláštera již více než 750 let. Navzdory válkám a ničení přečkala i krizové časy – s okouzujícím úsměvem. Původně byla součástí uzamykatelného cestovního oltářku a pro hlavní oltář klášterního kostela byla určena pouze při významných svátcích, později se však stala součástí barokního vybavení kostela ve Zwettlu (tradice interpretovala jednu z figurek na oltářních křídlech jako portrét francouzského krále Ludvíka IX. – svatého Ludvíka, a učinila z něj údajného dárce Madony klášteru ve Zwettlu). Od 19. století je „Slonovinová madona“ jako ústřední umělecké dílo nedílnou součástí muzea v opatství.

Abb.8: Madona ze slonoviny, Zwettl
Elfenbeinmadonna, Zwettl

Eine internationale Madonna

Die Zisterzienser des Mittelalters standen in regem Austausch zueinander – nicht zuletzt die Generalkapitel in Burgund versammelten Vertreter aller Klöster und bewirkten einen internationalen Kulturtransfer. Ein Zeugnis für dieses europaweite Netzwerk ist die „Elfenbeinmadonna von Zwettl“.

Man kann sich die Strapazen wohl kaum lebhaft genug ausmalen: Doch allen Beschwerden einer Reise im 13. Jahrhundert zum Trotz versammelten sich die Oberen der Zisterzienserklöster in regelmäßigen Abständen zum „Generalkapitel“ im französischen Mutterland des Ordens, um Belange ihres gemeinschaftlichen Lebens abzuklären. Von einer dieser Reisen brachte der Zwettler Abt Bohuslaus, der 1258 verstarb, eine kleine Madonna aus Elfenbein „aus den oberen Teilen Frankreichs“ (wie es in der Bärenhaut, dem Zwettler Stiftungenbuch, heißt) ins Waldviertel mit.

Kostbarkeit des 13. Jahrhunderts

Seit über 750 Jahren begleitet die kleine Statuette die Geschicke des Klosters. Kriegen und Zerstörungen zum Trotz überdauerte sie auch Krisenzeiten – mit hinreißendem Lächeln. Ursprünglich als Teil eines verschließbaren Reisealtärcchens nur an hohen Festtagen für den Hauptaltar der Klosterkirche bestimmt, wurde sie später Teil der barocken Kirchengestaltung von Zwettl (die Tradition deutete eine der Figürchen der Altarflügel als Porträt des französischen Königs Ludwig IX., des Heiligen, und machte ihn zum angeblichen Stifter der Madonna an das Stift Zwettl). Seit dem 19. Jahrhundert ist die Elfenbeinmadonna als zentrales Kunstwerk Bestandteil des Stiftsmuseums.

Zwettlské mistrovské dílo na scestí

Přesně před 500 lety, v roce 1526, byl pozdně gotický oltář klášterního kostela ve Zwettlu instalován na své původní místo. Dnes se toto výrazné mistrovské dílo nachází ve farním kostele v Adamově u Brna a od roku 2010 patří mezi české národní kulturní památky.

Evropu otřásaly selské nepokoje a války s Turky – přesto opat Erasmus Leisser vytrvale pokračoval ve svých uměleckých projektech, jimiž od roku 1516 přetvářel cisterciácký klášter ve Waldviertlu v duchu pozdní gotiky. Po devíti letech práce byl v roce 1525 dokončen více než 17 metrů vysoký hlavní oltář klášterního kostela, který pomocí dramatických obrazů znázorňuje mystérium „Nanebevzetí Panny Marie“. Tento křídlový oltář patřil v té době k nejmonumentálnějším dílům tohoto uměleckého žánru.

Omyl s dalekosáhlými důsledky

Již při barokizaci klášterního kostela v roce 1731 bylo toto obrovské umělecké dílo „zmenšeno“ – křídla a filigránová nástavba byly odstraněny, takže se zachovala pouze jeho ústřední část, svatostánek vysoký přibližně 6,5 metru. Ani tento fragment se však klášteru nezachoval: v polovině 19. století opat – bez souhlasu klášterního konventu – prodal toto pozdně gotické mistrovské dílo. Jak později napsal na svou obhajobu, nikdo prý nemohl poznat, že by se u této drsné řezby mělo jednat o umělecké dílo. Nakonec „Zwettelský oltář“ skončil v moravském Adamově, kde je dodnes předmětem obdivu a úžasu.

Abb.9: Pozdně gotický oltář v Adamově
Spätgotischer Altar in Adamov

Ein Zwettler Meisterwerk auf Abwegen

Vor genau 500 Jahren, im Jahr 1526, wurde der spätgotische Altar der Stiftskirche Zwettl an seinem Bestimmungsort aufgestellt. Heute befindet sich das ausdrucksstarke Meisterwerk in der Pfarrkirche von Adamov bei Brünn und zählt seit 2010 zu den Tschechischen Nationalen Kulturdenkmälern.

Bauernunruhen und Türkenkriege erschütterten Europa – doch Abt Erasmus Leisser beharrte auf seinen Kunstunternehmungen, mit denen er seit 1516 das Waldviertler Zisterzienserstift im Geist der Spätgotik umgestaltete. Nach neunjähriger Entstehungszeit wurde 1525 der über 17 Meter hohe Hochaltar der Klosterkirche vollendet, der in drastischen Bildern das Mysterium der „Aufnahme Mariens in den Himmel“ zeigt. Der Flügelaltar zählte damals zu den monumentalsten Vertretern dieser Kunstgattung.

Ein folgenschwerer Irrtum

Schon bei der Barockisierung der Stiftskirche 1731 wurde das riesige Kunstwerk „verkleinert“ – Flügel und der filigrane Aufsatz wurden entfernt, sodass nur das Kernstück, der Schrein, mit etwa 6,5 Metern Höhe erhalten blieb. Doch selbst dieses Fragment blieb dem Stift nicht erhalten: Mitte des 19. Jahrhunderts verhökerte der Abt – ohne Zustimmung des Konvents – das spätgotische Meisterwerk. Es habe, so schrieb er später zu seiner Verteidigung, niemand erkennen können, dass es sich bei dieser wilden Schnitzerei um ein Kunstwerk handeln sollte. Schlussendlich landete der „Zwettler Altar“ im mährischen Adamov – bis heute vielbestaunt und bewundert.

